

วิเคราะห์ชนเผ่าเงาะทางคำระบบครอบครัว

2.1 ลักษณะของครอบครัว

จากพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องเงาะป่า ผู้อ่านจะเห็นว่าครอบครัวของตัวละครชาวเงาะมีลักษณะเป็นครอบครัวแบบจุดเริ่มต้น คือประกอบด้วยพ่อแม่ลูกโดยเฉพาะเมื่อลูกเติบโตพอที่จะทำงานได้ก็แยกครอบครัวออกไปตั้งเป็นครอบครัวใหม่อีกครอบครัวหนึ่ง และจะเป็นดังนี้เรื่อย ๆ ไปชั่วลูกชั่วหลาน ภายใต้นี้ครอบครัวของเงาะจะไม่มี ความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับปู่ย่าตายาย จะเห็นได้จากหลักฐานทางภาษาพูดไม่มีคำที่ใช้เรียกญาติพี่น้องในระดับที่สูงเกินกว่าพ่อแม่ จะมีก็เฉพาะคำเรียก พ่อ แม่ พี่ น้อง เท่านั้น¹

ตัวอย่างในบทพระราชนิพนธ์คือ ครอบครัวของนางเอกชื่อลำหับ เมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องแยกครอบครัวออกไป เพียงแต่ครอบครัวใหม่ที่ตั้งขึ้นนั้นอาจจะตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากครอบครัวของพ่อแม่ดังข้อความที่ว่า

จะส่งให้ไปอยู่กับเขอื่น	เหมือนข่มขืนแกล้งฆ่าให้อาสัญ
เมื่อมิไครู้จักมักจิกัน	จะไปควยเขานั้นฉันใด
เวลาก็มีคมนสนสนยา	มีรู้ว่าเขาจะพาไปไหน
จะลำบากยากเย็นเป็นกระไร	ยังไม่รู้จักใจกันเลย
จงพาลูกกลับไปทับก่อน	แล้วจึงคอยฉันท่อนเด็กแม่เอ๋ย
นางชนพนาอาตุรมิไค้เงย	ทราวมชยเพียงสิ้นสมประคี ²

¹ จากข้อมูลสนาม.

² พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเดิม, หน้า 72.

ถ้อยคำนี้แสดงออกมาแสดงอย่างชัดเจนว่า ลำหับต้องแยกครอบครัวจากพ่อแม่
ยอมเป็นธรรมดาที่คงเกิดความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ ความหมายที่ชัดอย่างเน้นหนักก็คือ
คำพูดของทองยิบผู้เป็นพ่อ กล่าวว่า "ให้ลำหับไปอยู่กับธเนศก่อน ถ้าธเนศไม่รักแล้วพ่อจะ
รับกลับมา"

เมื่อนั้น	ทองยิบอวยเงาะสองศรี
ฟังวอนสงสารพันทวี	ครั้นจะมีส่งไปก็ไม่ควร
จึงปลอบว่าอย่าวิตก เลยลูกแก้ว	เจ้าไปแล้วพ่อกจะตามทรมสงวน
แม่น เขามีรักใคร่ไปรบกวน	พ่อกจะควนชิงรับ เจ้ากลับมา ¹

อีกตอนหนึ่งที่แสดงว่า ครอบครัวของเงาะมีลักษณะเป็นครอบครัวเริ่มต้น แยก
"หับ" ออกจากที่อยู่เดิมคือ เช่นตอนธเนศพบกับลำหับว่า

แต่บัดนี้จะพา เจ้าคลาไคล	ไปอยู่หับก่อนเป็นเพื่อนพี่
เหมือนช่วยชูชีวาในราตรี	มารศรีจึงได้เมตตา ²

ซึ่งเป็นคำปลอบขวัญและชักชวนให้ลำหับไป เป็นเพื่อนคู่ชีวิตของเขา

แต่เมื่อพิจารณาถึงสังคมของชนเผ่าเงาะ ซึ่งเป็นสังคมที่เกิดจากครอบครัวจุด
เริ่มต้นหลาย ๆ ครอบครัวรวมกันจะเห็นว่า ลักษณะสังคมเป็นแบบครอบครัวขยาย คือ
ทุกคนในแต่ละครอบครัวต่างก็ใช้นามสกุลเดียวกัน³ เป็นพี่น้องกัน สืบเชื้อสายมาจาก
บรรพบุรุษเดียวกัน และตั้งหับอยู่ใกล้ ๆ กับบิดามารดา แต่ลักษณะที่น่าที่ประการหนึ่ง
ก็คือ พวกเงาะไม่มีศัพท์เฉพาะสำหรับเรียกชื่อญาติผู้ใหญ่ เพราะนิยมเรียกชื่อตัว

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

³ จากการสัมภาษณ์พวกเงาะทุกครอบครัวมีนามสกุลเดียวกันคือ "ศรีธารโค"

ลักษณะครอบครัวของเงาะเช่นนี้มีไว้จะพบเห็นเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น นักเขียนชาวต่างประเทศอาทิเช่น เซพเบสท่า เมอค็อค และอีแวน¹ ต่างมีความเห็นตรงกับผู้วิจัยที่ว่า พวกเงาะเขม็งมีลักษณะครอบครัวแต่ละครอบครัวเป็นแบบจุกเริ่มต้น แยกกลุ่มครอบครัวเป็นแบบสังคมขยายเพราะล้วนแต่เป็นพี่น้องกัน กลุ่มสังคมถูกปิดในเครือญาติเดียวกัน แต่พวกเงาะเขม็งไม่รู้จักการเรียกลำดับญาติ

2.2 ระบบคู่ครอง

ระบบคู่ครองเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสมรสอีกทีหนึ่ง ครอบครัวของเงาะจัดได้ว่ามีระบบคู่ครองแบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปในสังคมชนบท จากพระราชนิพนธ์ทลระกร เรื่องเงาะป่าจะเห็นได้ว่าฝ่ายหญิงถือมากในด้านความคิดที่ว่าจะต้องมีสามีเพียงคนเดียว และชายถูกตัวฉันท์พิศวาสได้เพียงคนเดียวด้วย ความนึกคิดเช่นนี้ทำให้ลำหับต้องคิดหนัก เมื่อต้องแต่งงานกับธเนา เพราะขมพลาได้ถูกตัวฉันท์พิศวาสก่อนธเนาก่อนนั้น ทำให้ลำหับคิดจะฆ่าตัวตายเพื่อให้พ้นราก็ ในบทยกมาข้างล่างนี้จะเห็นถึงความรู้สึกของลำหับได้เป็นอย่างดี

อนิจจากรานี่นออกกู	มีรูที่จะคิดเบี่ยงบิค
เห็นจะมีพันอายุเพราะชายซิค	จะเผารักชีวิตไปโยมี
แมนจะรอกอเสรีการวิวาห์	เห็นท่าจะไม่ได้ม้วยเป็นผี
สุกจะรักษาทนพ้นราก็	ตายเสียวันนี้จะพ้นภัย ²

¹ Frank M. Labar, Gerald C. Hickey and John K. Musgrave, "Semang" in Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia (New Haven: Human Relations Area Files Press, 1964), p. 184.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

และความในใจของลำหับที่เผยออกมาว่า

ส่งสารเนาเจ้าคนช่อ
ไขชู้ชานาธงอย่างใด
แต่จะให้รวมรักสมัครหมาย
ไอ้ส่งสารชมพลาหน้าจะมี

หมายมันนั่นมือแล้วมิได้
ข้าไม่คิดเคียดเกลียดกลัว
ก็เหลืออายเหลือทนเป็นคนชู้
ไต่ต้องตัวนับว่าเหมือนสามี¹

คำกล่าวเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า คำนระบบคูครองในสังคมของเงาะนั้นนิยมมีเพียงตัวเดียวเมียเดียวเท่านั้น และชายที่ถูกตัวฉันทพิสวาทครั้งแรก ตามความคิดของหญิงสาวชาวเงาะแล้ว เขาคือสามีนั่นเอง

ความคิดเช่นนี้มีไว้จะมีเฉพาะแต่ลำหับเท่านั้น ตัวประกอบอื่น ๆ ซึ่งเป็นชาย เช่น ทาวางของ คิคจะมีเมียใหม่ต่อเมื่อเมียเดิมตายแล้ว และตนเองก็เป็นพ่อม้ายมาหลายปี เมื่อเห็นนางถึงเป็นม้ายอยู่ก็คิดอยากจะได้เป็นคู่ บทที่กล่าวถึงทาวางของมีดังนี้

มาจะกล่าวบทไป
แคว่างเว่นเป็นม้ายหลายปีมา
เรรวนเป่วนั่นกระสันจิต
ตาจอลองหัวล้านว่าบรรลัย
อายุราวสักห้าสิบสี่

ถึงทาวางของเงาะป่า
อายุหกสิบห้ายังว่องไว
เผ่าคิคจะมีเมียใหม่
นางถึงเมียไม่สู้แก่นัก
แต่ลูกหลานคลุกคลีไม่ชอบกล²

การแสดงออกของทาวางของเงาะป่า ไม่ได้แสดงว่าเขาเจ้าชู้ เพราะระยะที่ภรรยามีชีวิตอยู่เขาก็ไม่สนใจหญิงอื่นนอกจากภรรยาของตน แต่ที่สนใจนางถึงเพราะคนและนางทวงก็เป็นม้ายทั้งสองฝ่าย ความนึกคิดของทาวางของเช่นนี้ยืนยันได้ว่าสังคม

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-58.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-44.

ของเงาะมีระบบครอบครัวแบบผิวเดียว เมียเดียว

การเลือกครองในสังคมเงาะ มีลักษณะแบบสังคมไทยสมัยโบราณ คือการสู่ขอภรรยาขึ้นอยู่กับพ่อแม่ คือพ่อแม่พอใจลูกท้องพอใจด้วย เช่นการแต่งงานระหว่างลำทับกับชเนา เกิดขึ้นโดยที่ทั้งคู่ไม่ได้รักกันมาก่อน แม่แก่จะพูดคุยกันก็ยังไม่เคย แต่เมื่อพ่อแม่ของฝ่ายชายมาสู่ขอ พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็ยินยอมยกลูกสาวให้ การเลือกคู่จึงมีลักษณะ "คลุมถุงชน" คือเป็นการแต่งงานที่เกิดจากความเห็นชอบของพ่อแม่

ในสังคมของเงาะป่า "การสู่ขอภรรยาเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายที่จะต้องหาผ้าให้ไก่สองตัว ให้แก่บิดามารดาฝ่ายหญิง เมื่อบิดามารดาฝ่ายหญิงรับไว้ก็เป็นอันว่าตกลงกัน"¹ จึงเห็นได้ว่าเมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงตกลงแล้ว ไม่จำเป็นว่าตัวหญิงที่ถูกสู่ขอจะต้องตกลงด้วย คำว่า "ตกลง" หรือการกระทำทั้งหมดขึ้นอยู่กับความพอใจของพ่อแม่ฝ่ายหญิง เท่านั้น ความจริงข้อนี้โคปรากฎอยู่ในคำโคกอบของชมพูลากับไม้ไผ่ว่า...

ชมพูลา :	คิดกลางทางผูกกับไม้ไผ่ แล้วถามถึงลำทับ เขาวนาลัย วาชเนาเขามาขอทอพ่อแม่ แมนูกูรักท้องท้องใจ	ชักไซ่เรื่องราวกล่าวถึงบ้าน บัดนี้คิดอ่านประการใด จริง เช่นนั้นแน่หรือไฉน นางจะรักข้างใครใคร่เซยซิก
----------	---	--

ไม้ไผ่ :	เมื่อนั้น ชเนาเขาวอคอิทธิฤทธิ์ แต่พี่ชานันมันเฉยอยู่ แต่ตัวของกู เองนั้น	ไม้ไผ่คอยความไปคามจิต พอกูแกคิดจะไผ่ไผ่ เห็นไม่สู้รักใคร่ไผ่ไผ่ ไม่ชอบกันกับชเนาเขาวอคก็ ²
----------	---	--

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

ในบทคำโตคอบนั้นแสดงให้เห็นว่า การสู่ขอนั้น ผู้ขอท่อมแม่ พ่อแม่ไม่ได้ปรึกษาลูกว่า "ชอบหรือไม่" ซึ่งจะเห็นได้จากคำคอบของไม่เฒ่าที่ว่า "พี่ขำมันเฉยอยู่" แสดงว่าลำตัวยังไม่ได้รับกษณา

ในปัจจุบันนี้เท่าที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าเงาะได้ข้อมูล สันนามว่า การเลือกคู่ครองมีลักษณะตรงกับที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวไว้คือ สังคมเงาะยังยึดถือประเพณีเดิมที่ว่า ถ้าพ่อแม่ตกลงฝ่ายลูกสาวก็ตกลง กล้วย แต่มีสิ่งเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็คือ การสู่ขอ เปลี่ยนจากการไช้มาสองฝั่งให้แก่บิดา มารดาฝ่ายหญิง เป็นไช้เงินแทน ในกรณีที่ฝ่ายชายมีเงินไม่ครบตามที่เรียกขาน พ่อแม่ อาจซักถามว่าเคยยิงสัตว์ในป่าได้กี่ตัว วันหนึ่งได้มากไหม ออกหาสัตว์ได้ทุกวันหรือ เปล่า ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงสอบถามไคความแน่ชัดว่าฝ่ายชายหาสัตว์เก่ง ก็จะมีราคาจำนวน สัตว์ที่หาได้ก่อน ๆ นั้นรวมเข้ากับจำนวนเงินที่มีอยู่

ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการหาอาหาร เป็นหัวใจสำคัญในการ เลี้ยงชีพของสังคมเงาะ ถ้าหากว่าผู้ชาย เป่าลูกกอกไม่เป็นหรือสะกักรอยเท้าสัตว์ไม่ทัน ชีวิตแต่งงานอาจไม่ราบรื่น เพราะฝ่ายหญิงจะอ้างว่าสามีไม่ทำหน้าที่หาอาหารมาเลี้ยงดู ภรรยา ฉะนั้นบิดามารดาของฝ่ายหญิงจึงต้องมีความรอบคอบรู้ว่าฝ่ายชายนั้นมีคุณสมบัติ ครบถ้วนตามที่ตนต้องการหรือไม่

2.2.1 การเกี่ยวพาราสี

การเกี่ยวพาราสี เป็นบทบาทของหนุ่มสาวที่แสดงถึงความรักใคร่ ชอบพอก่อนวันแต่งงาน เป็นการแสดงออกเพื่อให้ฝ่ายหญิงรู้ว่าฝ่ายชายพอใจ และเมื่อ ทั้งสองฝ่ายพอใจหรือจิตใจตรงกันก็มีการเกี่ยวพาราสีกัน

---

1 สัมภาษณ์เงาะผู้ใหญ่หลาย ๆ คน เช่น นายประคัม ศรีธารโต นายกลม ศรีธารโต นางโตะคัน ฯ

ตามบทพระราชนิพนธ์จะเห็นได้ว่า ความพอใจของหญิงสาวชาวนุ่มนั้น เหมือนกับความพอใจของหญิงชายโดยทั่วไป เมื่อชายเห็นหญิงก็บังเกิดความรักใคร่อยากได้หญิงนั้นมาเป็นคู่ครอง ถึงแม้ว่าจะเป็นความพอใจที่ผิดประเพณี ก็ไม่มีสิ่งใดมาถักกันได้ หญิงหรือชายใดก็ตามที่มีคู่ครองแล้วตองหาทางออก เช่นกรณีชมพลาทั้ง ๆ ที่รู้ว่าลำหับมีคู่หมั้นแล้วแต่ชมพลาที่ยังรักลำหับ ประารถนาจะไคลำหับ เป็นอย่างยิ่งและใช้ไมไ่คิดค่อลำหับให้ ชมพลาบอกรักลำหับอย่างตรงไปตรงมาทำให้ลำหับช่วยเชิ่นด้วยความอาย การเกียวพาราดีของชมพลาไคผล ลำหับรักคอบควยเหตุผลที่ว่าชมพลาช่วยชีวิคคนไว้ ซ้ำยังไคสั้มผัสถุก เนื้อตองตัวอีกควย

เป็นที่น่าสังเกคว่า ในสังคเมเงาะเท่าที่ผุวิจัยไคพบเห็นมานั้น หญิงสาวชาวนุ่มนเงาะจะไม่มีการถุก เนื้อตองตัวฉั้นทพิศวาสกอนการค่างงาน เพราะประเพณีดีอว่าชายไคที่ไคสั้มผัสถุก เนื้อตองตัวฉั้นทพิศวาสกั เป็รียบเสมอนสามีนั่นเอง

การเกียวพาราดีของหนุ่มสาวชาวนเงาะ แม้วจะอยู่ในคองคอยก็มีความรู้สึกไมค่างค่างไปจากหนุ่มสาวชาวมืองมากนัค ในยามรักมักมีของทีระลิกมอบให้กัน ผิคแต่เพียงว่าวักถุทีระลิกนั้นชาวป่าแสวงหำไคเองตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่มักให้คอกไม้ของขลัง ค่างความรู้สึกค่านประทับใจก็เกิคขึ้นเหมือกัน ซึ่งความรู้สึกของหญิงสาวและชาวนุ่มนเงาะจะแสดงความรู้สึกออกมำจากใจที่บริสุทธิ์ค้งงาม ถำพิจารณำอยำงมีเหตุผลแล้ว ระคัษจิตใจของชาวเงาะจักไคว่าอยู่ในระคัษสูงไคเชนกัน เหตุผลข้อนี้เห็นไคจากลำหับซึ่งเป็หญิงสาวชาวป่าไมเคยคิครักชมพลามำกอนเลย แต่เมือรูวำชมพลารักควยความนึกถึงบุญคุณลำหับ จึงรักคอบควยความรักที่แนวมั่นค้ง

ความในใจของชมพลาและลำหับจากคำประพันธ์ขำงล่ำงนี้ก็แสดงให้เห็นอยำงลิกซึ่งถึงหัวใจที่บริสุทธิ์ และความประทับใจของหญิงชายที่มีคอกัน

ลำหับ :   ถึงตัวเจำเลำกัมิไคนี้รัก
                  นี้เจำกรรมนำใหม่พบบุง
                  คิคถึงบุญคุณมีช่วยชีวิค
                  เป็นสัจจก่ำวำชีวิคจะวอควำย

ไมไ่ซัคนำเฉลยก็เฉยอยู่
เจำจึงจูเชำมำวำให้อ่ำย
จะจิงจิตรักเจำไมจำงหำย
ขำบรรยำยคอบเสรีจิงเมคคำ

<p>ชมพลา : เมื่อนั้น จึงเปลี่ยนพวงนาคพทที่ผูกมา แล้วยปลกเปลี่ยนมะกล่ำกำไล ขอไปชมพลาทางต่างโฉมทร</p>	<p>ชมพลาเห็นสมปรารถนา ไท้กัลยาสวมไว้ไค้กัณฐ์ ที่นางสวมใส่ข้อมืออยู่ คิคถึงเจ้าจะไค้ชูขึ้นชมเชย</p>
<p>แล้วช่วยกันกรีกเล็บเก็บบุปผา เก็บเสี้ยใหม่ของเกาอย่าเอาเลย แดวโนนแนแม่ชอชางนารัก อะไรเล่าเฝ้าแต่ทำเมียงเมิน</p>	<p>ตกเสียนักหนาแนนองเออย กลืนระเหยชอกชำระยาเป็น พี่จะทักให้ทั้งกึ่งอย่างนึ่งเขิน ค่างเพลิกเพลินยวนยี่ปริกา¹</p>

การเกี้ยวของชาวเงาะนั้น ชายหนุ่มให้ "นาคพท"² ซึ่งเงาะถือว่าเป็นของขลังกันงุมมอบให้ฝ่ายหญิง และฝ่ายชายก็เอากำไลของฝ่ายหญิงซึ่งทำด้วยไม้ มะกล่ำไปผูกค่างหน้า ถ้ามองดูโดยผิวเผินแล้วทั้งสองสิ่งคล้ายสิ่งไม่มีราคาอะไร แต่ก็มีค่าสูงทางน้ำใจ โดยเฉพาะฝ่ายหญิงยอมเกิดความประทับใจอย่างเหลือล้น เพราะ "นาคพท" นั้นเป็นของสำหรับป้องกันตัว ป้องกันชีวิต ดังนั้นการที่ชายหนุ่มมอบให้นาง ก็แสดงว่า "เขารักนางยิ่งกว่าชีวิต" ส่วนกำไลที่หญิงสาวมอบให้ชายหนุ่มไปสังคมเงาะ ถือว่า "กำไลเป็นของที่ไ้ประคับความงามของหญิงที่ยังบริสุทธิ์ยังไม่ไค้แต่งงาน"³ ฉะนั้นการที่หญิงสาวยอมมอบกำไลให้ชายหนุ่มโดยไม่ค้ค้ค่านยอมคือความหมายไค้ว่า นางยอมมอบความรักและความบริสุทธิ์ให้เขาอย่างแนนอน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

² พวงนาคพทที่เงาะถือว่าเป็นของขลังกันงุนั้น มีลักษณะ เป็นหัวยาวรีคล้ายมันเทศ เกิดจากพืชชนิดหนึ่งซึ่งออกหัวตรงลำต้นไ้ป้องกันพิษงู.

³ John H. Brandt, The Negrito of South Thailand, p. 21.

การเกี่ยวพาราสีของชาวเงาะจะออกมาในรูปชมธรรมชาติ เก็บดอกไม้
 คว้าความสุขเพลิดเพลินใจ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าความสุขของเงาะช่างเกิดขึ้นได้ง่าย
 เหลือเกิน มีชีวิตบริสุทธิ์ผุดผ่องอยู่ท่ามกลางป่าเขาลำเนาไพร ความรักที่เกิดขึ้นก็ เป็น
 ไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่มีเล่ห์กลมารยาแฝงอยู่ และที่ผู้วิจัยได้สังเกตเมื่อไปเก็บ
 ข้อมูลสนามก็พบว่า ลักษณะการเกี่ยวพาราสีของเขานั้น ชายหนุ่มยังคงนิยมให้ดอกไม้สีแดง
 กับหญิงสาวที่เขารัก สถานที่เขานักเกี่ยวพาราสีกันส่วนใหญ่มัก เป็นโชคหินใกล้ ๆ กับธาร
 น้ำตก และบริเวณป่าที่มีพุ่มไม้ลับตาคน ไม่ปรากฏว่ามีหนุ่มสาวเงาะคู่ใดเกี่ยวพาราสีกัน
 ในกระท่อม

2.2.2 การสู่ขอ

การสู่ขอเป็นแบบชายสู่ขอหญิง ในสังคมเงาะไม่มีพิธีหมั้น แต่มีการ
 สู่ขอ เป็นการจองตัวไว้ก่อน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวไว้ใน
 บทพระราชนิพนธ์ว่า "การสู่ขอภรรยาเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายที่จะต้องหาผ้าให้โคสองผืน
 ไปให้แก่บิดามารดาของหญิง เมื่อบิดามารดาของหญิงรับไว้แล้วเป็นอันตกลงว่ายอมให้"¹
 จึงเห็นได้ว่าการจองตัวในสังคมเงาะใช้วิธีสู่ขอแบบง่าย ๆ แทนพิธีหมั้นแบบของไทย
 แต่ในปัจจุบันนี้ผู้วิจัยได้ทราบจากเงาะหลาย ๆ คนว่า การสู่ขอหญิงไม่ใช่ผ้า 2 ผืนแล้ว
 แต่ใช้เงินแทน

2.2.3 การสมรส

มาลีนาวัสกี (Malinowski) ใ้กล่าวว่า "การสมรสเป็นสัญญาที่
 ทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าจะมีบุตรและร่วมเลี้ยงดูบุตรนั้นสืบไปมากยิ่งกว่าที่จะเป็นเรื่อง
 สัมพันธะระหว่างเพศ" ส่วนทางสังคมวิทยาถือว่า

การสมรสคือการที่ชายคนหนึ่ง หญิงคนหนึ่ง แสดงตนให้
 สังคมประจักษ์ว่าเขาทั้งสองรวมความเป็นอยู่โดยปฏิบัติตาม

¹พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเกิม, หน้า 7.

วิธีการของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้นั้นอยู่ใน
ท้องถิ่นนั้น และโดยผลแห่งการนี้ทั้งสองฝ่ายยอมเกิดสิทธิและ
หน้าที่ต่อกันและกัน¹

สังคมของชาวเงาะ การสมรสเกิดขึ้นจากความพอใจของพ่อแม่ทั้ง
สองฝ่าย และตกลงกำหนดขึ้นให้ถูกต้องตามประเพณี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงกล่าวไว้ในบทละคร เรื่องเงาะป่าดังนี้คือ

ก. การกำหนดวันแต่งงานและเชิญแขก

การแต่งงานของสังคมเงาะเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายกำหนดขึ้น และ
ต้องมีการบอกผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนชาวบ้านป่าทั้งหมดมาชุมนุมกันเพื่อจะได้เลี้ยงข้าวปลา -
อาหาร ค้างคาวอย่างเช่นตอนขอยานแต่งงานลูกชาย

ตรีพลางทางเรียนลูกชาย	คือนายรำแก้วแก้วกล้า
ทั้งปองสองปองสุคเขามา	ปรึกษาหารือการ
ให้ไปบอกเขายาญผู้ใหญ่	อยู่ในพวกเงาะทั้งหมู่บ้าน
ทั้งคนที่เลิกหากันมานาน	ล้วนแต่ทานยูเมศคาปวานี
คือพ่อสินนุ้ย ² และพ่อเวก ³	ตัวเอกมั่งคั่งคั่งเศรษฐี
อีกพ่อสมุนย์กษ ⁴ ผู้ใหญ่	อีกพ่อออน ⁵ อารีมีใจรัก
พ่อแก้ว ⁶ พ่อแสงแมนแจงการ	คงจะคิดช่วยอานไม่หาญหัก
ส่วนพวกเราเท่าไรอย่าได้พัก	บอกแจ้งให้ประจักษ์กันทุกคน ⁸

¹อานนท์ อากาภิรมย์, มานุษยกับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย (มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2518), หน้า 132-133.

²พ่อสินนุ้ย ผู้ใหญ่บ้าน

^{3, 4, 5, 6, 7}ชาวบ้านป่า

⁸พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเกิม, หน้า 49-50.

ข. การจัดสถานที่ สถานที่ที่แต่งงานเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายที่จะต้องจัดขึ้น ขอปานใหญ่าคีพี่น้องช่วงกันที่ลานใต้คนตะเคียนใหญ่ ซึ่งเป็นลานกว้างสามารถบรรจุคนได้มากมาย และใช้เป็นจุดศูนย์กลางที่จะให้เจ้าสาวกับเจ้าบ่าวเดินไปพบกัน ซึ่งขอปานกล่าวไว้ในบทละครเรื่องเงาะป่าว่า "แล้วจัดที่แต่งงานการมงคล ที่ลานต้นตะเคียนกว้างอย่างโบราณ"¹

ถึงแม้ว่าสถานที่ของเขาจะอาศัยริมไม้ตะเคียน ตักกิ่งไม้มาทำขอบเขตให้สวยงาม ในสายตาของชาวเงาะแล้ว เขามีความรู้สึกว่า สถานที่นั้นใหญ่โตโอ้อวดเหมาะสมที่จะจัดงานใหญ่ เขาทุกคนมีความพอใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ค. การจัดกระบวนการแห่เจ้าบ่าวเจ้าสาว

กระบวนการแห่เจ้าบ่าว ลวนแต่ผู้ชายทั้งสิ้น สิ่งของที่ใช้ในกระบวนการประกอบควยอวูฐ คือกระบอกลูกคอก กลองเป่าลูกคอก หอก ไม่มีขันหมากเอก ขันหมากโท ขนม ฯลฯ

การจัดกระบวนการประกอบควยลักษณะดังต่อไปนี้คือ

ให้อ้ายเปิดค่านันออกหน้า	เห็นพร้ามื่อถือกิ่งสน
ยังพวกสหายอีกหกคน	ถือบาเคะ ² ร่าวนเวียนไป
เพื่อนอีกสี่คนนั้นให้ถือ	หอก ³ สำหรับมือยาวใหญ่
เดินเคียงสองข้างเจ้าบ่าวไซ	นอกนั้นให้คอยเดินตาม
ลวนคาคัมมัน ⁴ ถือกลอง	พวกพองหอมแห่แลหลาม
ยืนคอยเวลาฤกษ์ยาม	ในสนามหน้าทับสับสนกัน ⁵

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

² บาเคะ มาจากปะเคะภาษามลายู หมายถึงกริช.

³ หอก เป็นศัตตราเครื่องแทงชนิดหนึ่ง ทำด้วยเหล็กมีคามยาว.

⁴ มันนี่ หมายถึงกระบอกลูกคอก.

⁵ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, บทละครเรื่องเงาะป่า, หน้า 52.

หรือ

บิดาคำเป็นเดินหน้า	ถัดมาพี่น้องรองลำดับ
เพื่อนบ่าวทั้งสองประคองประคับ	อ้ายฮวยหอมกับอ้ายตึง
เจ้าบ่าวเดินกลางหว่างสองเพื่อน	ไม่คลาดเคลื่อนซอขับสลัมบุง
พวกพ้องตามพริ เป็นหม่อม	หมายมุ่งมายังที่ทำวิวาห์ ¹

ลักษณะที่เจ้าบ่าวเดินกลางระหว่างเพื่อนทั้งสองนั้น แสดงว่าเจ้าบ่าวมีเพื่อนเจ้าบ่าวสองคน และในระหว่างแห่กระบวนไป เพื่อนเงาะจะตีกลอง เดินปี่ชวา โห่ร้องไปตลอดจนกระทั่งถึงลานตะเคียน

กระบวนแห่เจ้าสาว ประกอบด้วยสาว ๆ ชาวเงาะทั้งหมดไม่มีชายปะปน ลักษณะกระบวนจะแตกต่างกับของฝ่ายชาย คือสาว ๆ ในกระบวนจะถือดอกไม้แทนการถืออาวุธ สาวนำจะถือดอกไม้ช่อใหญ่ ๆ สลับสีกันหลายสีพ้องไปข้างหน้า และมีผู้หญิง 4 คนถือ "หางละลวย"² คนละหาง ฝ่ายเพื่อนเจ้าสาวสองคนจะเดินเคียงไปกับเจ้าสาว ส่วนกระบวนหลังสาว ๆ ก็ถือดอกไม้คนละ 2 กำมือร่ายรำไปตลอดทาง และพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในพิธีสมรสนั้นทุก ๆ สังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมของชนกลุ่มใหญ่ หรือสังคมของชนกลุ่มน้อยก็ตาม ต่างก็นิยมให้มีเพื่อนเจ้าบ่าวกับเพื่อนเจ้าสาวด้วยกันทั้งนั้น

ง. พิธีแต่งงาน ในสังคมชาวเงาะไม่มีการรดน้ำอย่างการแต่งงานของไทย แต่จะให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งเคียงกันกลางวง ซึ่งผู้ใหญ่จะหยิบมือของหนุ่มสาวทั้งสองจับกัน ซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงว่ายกให้แล้ว ขณะที่ให้มือของหนุ่มสาวจับกัน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

² หางละลวย (หางกะลวย) หมายถึงหางไก่ตัวผู้ที่ยาวกว่าเพื่อน

ผู้ใหญ่ก็จะกล่าวให้ทั้งสองอยู่เป็นสุขด้วย มีลักษณะคล้ายคลึงกับการรณรงค์ของไทย ในขณะนั้นก็อวยพรให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวให้อยู่เป็นสุขเช่นกัน...

เมื่อนั้น	สองเงาะเฒ่าชื่นชมสมหมาย
ต่างจูกลูกสาวและลูกชาย	โหน่งเรียงเคียงกายกลางวง
ต่างหยิบมือมาให้จับกัน	เป็นสำคัญยกให้ตามประสงค์
แล้วอำนวยอวยพรโดยจำนง	ให้ยืนยงคงคู่อยู่นิรันดร ¹

จ. พิธีพิธีกรรม

หลังจากพิธีแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีพิธีพิธีกรรมโดยชาวคาบูกูซาเทวคาและสังคักคีลีตี บราเธอร์ อมาโด (Brother Amado) กล่าวว่า "ชาวนิกริโอเชื่อในเรื่องวิญญาณของภูตผี และมีที่สำคัญที่สุดคือกาดี² ชาวนิกริโอเชื่อว่าวิญญาณของกาดีไม่รู้จักตาย และจะเป็นผู้ที่จะทำให้ชีวิตคนมีอนาคตที่หรือเลวลง"³

เพราะเหตุนี้จึงต้องมีพิธีกรรม เอาเลือดบูชาเจ้าแม่กาดีด้วยวิธีใช้ดอกแหง ในขณะที่ทำพิธีผู้เฒ่าขอมลูกหมอมูกระทำพิธีจะเดินเข้าไปใกล้ ยืนนิ้วเท้าจุก

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเดิม, หน้า 64.

² พระนางกาดี หรือนางกาดีกา เป็นภาคหนึ่งของพระอูมา มเหสีของพระอิศวร มีลักษณะกายอ้วนลำแข้งแรงผิวเนื้อค้ำหน้าคุดขยายผมประมามี 10 แขน (บางแห่งว่ามี 4 แขน) มีอาวุธครบมือ มือหนึ่งถือดาบ มือหนึ่งประทานพร มือหนึ่งยกต้อนรับผู้บูชา มีโลหิตหยดตามปากและตัว อารมณ์แล้วไปด้วยมือคนศักดิ์สด ๆ มาร้อยประดับ มีงูเป็นสังวาล ภาคกาดีเป็นภาคที่ร้ายมาก มีผู้กลัวและบูชามาก กาดีไปรคเห็นเลือดและคนตาย ในพระยาสาส์นจาภิรมย์, เทวก้าเปิด (พระนคร: เสริมวิทย์บรรณาการ, 2511), หน้า 188-194.

³ Brother Amado, "The Non-Thai People of Thailand," p. 21.

จุกไว้และบริกรรมขับไล่วาณจากนั้นก็เชิญเทพมากินของเช่น
 สุกท้ายจึงกล่าวฝากคู่บ่าวสาวให้เทวดาทิ้งหลายช่วยคุ้มครองให้อยู่
 เป็นสุขจนชั่วฉับนิรันดร์

จ. การส่งตัวเข้าหอ

พ่อแม่ของฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวต่างก็จะสอนลูกของตนให้
 กระทำแต่สิ่งที่ดีงาม โดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับสัตว์ที่ชินให้ฟังว่า

เงาะขอล่าน : ลูกรัก จงดูเหยียงพยัคฆ์โคร่งใหญ่
 ถึงร้ายกาจอาจหาญปานใด ก็มีใค้ทำร้ายแก่ลูกเมีย¹

คำสอนของฝ่ายพ่อของธเนศ เปรียบเทียบชายเหมือนกับเสือใหญ่
 ที่มีกำลังเข้มแข็ง แต่ก็มีความรักลูกรักเมีย จะไม่ยอมทำร้ายลูกเมียเป็นอันขาด ซึ่งเป็น
 การเปรียบเทียบให้ธเนศเอาอย่างเสือนั้นให้กล้าหาญเด็ดเดี่ยว แต่ให้รักลูกรักเมีย ฝ่าย
 พ่อของลำหับก็กล่าวให้สอดคล้องกันว่า

ทองยิบ : บุญเหลือ จงดูเหยียงแม่เสียดอย่าอ่อนแอ
 รักตัวเผ่าคู่ลูกเผ่ากกเสียด มีศัตรูผู้เสียชีวิทดแทน²

เป็นการยกเอาแม่เสียดที่มีความรักลูกยิ่งชีวิตมาสอนลำหับให้มี
 คุณสมบัติของแม่ เมื่อฝ่ายพอกกล่าวเสร็จ ฝ่ายแม่จึงกล่าวสั่งสอนบ้าง

มานะ สองเจ้า จงจำคำผู้เฒ่าใหม่แน่น
 ออญเงาะ ตัวอย่าดูเมียอย่าถือถือเคียนแก่น รักกันแน่นแน่นพยัคฆา³

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเดิม, หน้า 65.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

คำกล่าวของฝ่ายแม่จะสนับสนุนคำสอนของฝ่ายพ่อ ซึ่งช่วยให้คำสอนของฝ่ายพ่อนั้นแน่นยิ่งขึ้น

กรณีเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า สังคมของชาวเงาะยกย่องผู้ชายให้ผู้ชายเป็นผู้นำ เมื่อสามีเห็นสิ่งใดงาม ภรรยาจะต้องเห็นงามตามความคิดนั้นด้วย

นอกจากนี้ยังยกเอาความรักของนกมากล่าวอ้างว่า เวลาหากินแม้จะหาเหยื่อมาเผื่อคู่ของตน ทั้งยามทุกข์ยามสุขก็เผื่อคละเคลี้ยกันไม่ยอมห่าง ให้อเนากับลำหับรักกันเห็นใจกันเหมือนเช่นนกคู่นกคูเมีย

เมื่อพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายสั่งสอนเสร็จก็มีการร้องว่าอวยพร ไปรยคอกไม้ ให้เงาะทั้งสองมีความสุข

แต่เมื่อถึงเวลาส่งตัวเข้าหอ แทนที่จะให้อเนากับลำหับเข้าไปอยู่ในทับที่จัดให้ กลับให้ทั้งสอง ออกเดินขมป่าเป็นเวลาถึง 7 วัน จึงค่อยกลับมาที่ทับ ซึ่งเป็นความแปลกอย่างหนึ่งของสังคมนิกริโต ถ้าจะเปรียบเทียบดูแล้วก็เหมือนกับ "คัมภีร์พระจันทร์" ผิดกันที่ว่าแทนที่จะไปตามหัวเมืองต่าง ๆ กลับเป็นบริเวณป่าไผ่ ๆ สถานที่อยู่ของตน

ข. ความผูกพันระหว่างสามีภรรยา

การสมรสของชาวเงาะคือ การผูกพันชายหญิงในรูปของสามีภรรยา จะใช้พิธีทางพิธีกรรม ทุก ๆ คนในสังคมนิกริโตย่อมมีความเข้าใจกันเป็นอันดีว่าใครจะล่วงเกินภรรยาของผู้อื่นไม่ได้เป็นอันขาด มิเช่นนั้นแล้ววิญญาณแห่งความครุร้ายจะลงโทษให้ได้รับความทุกข์อย่างแสนสาหัส

ข. การลักพาเจ้าสาว (Bride Stealing) เป็นการเลือกคู่ครองที่ปรากฏในกลุ่มผู้ก่อการศึกษาของสังคมพัฒนาต่าง ๆ เช่น หนุ่มสาวเมื่อรักชอบกันแล้ว ไม่มีโอกาสแต่งงานกันตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้วยเหตุขัดข้องบางประการ ฝ่ายชายก็ตกลงใจลักพาหญิงไปอยู่ด้วยกัน¹

¹ ปรังค์ ศรีสวัสดิ์, สังคมวิทยาชนบท (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2515), หน้า 56.

สังคมของเงาะที่เห็นได้จากบทละคร เรื่อง เงาะป่ามีลักษณะการลักพา
เจ้าสาวแทรกปนอยู่ด้วย ซึ่งมีสาเหตุมาจากชมพละมีความรักในตัวลำหับมาก แต่พ่อแม่
ของธเนศวรได้ขอร้องลำหับไว้ก่อน ชมพละไม่รู้จะทำอย่างไร ด้วยความรักจึงวางแผนพา
ลำหับหนี หลังจากที่ได้อำนาจงานเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายลำหับก็ยอม เพราะรู้คุณที่ชมพละ
เคยช่วยชีวิตเอาไว้

ชมพละและลำหับเป็นผู้ที่เห็นแก่ความรักเป็นใหญ่ เขาจึงไม่มีความ
รู้สึกกับบิดาชอบที่วางเนากับญาติพี่น้องบิดามารดาจะเสียใจสักเพียงไร ดังตัวอย่างที่
ชมพละกับลำหับได้เสียกันก็คืออกคี่ใจ

เมื่อนั้น	นวลนางลำหับมารศรี :
ไคร่ร่วมรมย์สมถวิลยินดี	ด้วยชมพละผู้มีใจรัก
นางสุดแสนรักใคร่ไหลหลง	เคียงข้างพลางลงนอนตัก
หัวระริกซิกซี้ไฟโรชัก	โอบอุ้มพุ่มพอกไม้แว่นวาย
ลืมชนกชนนีที่จากไป	ลืมไม้ไผ่เพื่อนเล่นทั้งหลาย
เฝ้าอิงแอบแนชิตสนิทกาย	แสนสนุกสุขสบายทุกนาที ¹

ชมพละกับลำหับแสดงความรักอย่างลึกซึ้งซึ่งจนลืมความทุกข์ของคนอื่น
จนหมดสิ้น เรายอมรับว่า ความรักเป็นของสูงของประเสริฐและบริสุทธิ์ ถ้าหากว่า
ความรักนั้นถูกต้องตามประเพณี แต่จะว่าความรักของชมพละหนุ่มชาวป่าและรักของลำหับ
สาวชาวป่าเป็นความรักที่นาร้างเกียจก็ไม่ได้ เพราะเขาทั้งสองอยู่ในสังคมที่ด้อยการศึกษา
จึงเป็นเหตุที่ควรให้อภัย ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่า แม้ในกลุ่มสังคมผู้ได้รับการศึกษาก็แล้ว
ในสังคมไทยปัจจุบันทั่วทุกแห่งก็ยังมี การลักพาเจ้าสาวเกิดขึ้น

¹พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, บทละครเรื่องเงาะป่า, หน้า 77.

๗. ปฏิกิริยาของฝ่ายที่สูญเสียเจ้าสาว

ธเนาเป็นหนุ่มเงาะที่เคราะห์ร้ายถูกพรากเจ้าสาวไป ทำให้ธเนาต้องโศกเศร้าคร่ำครวญ รำพันด้วยความขมขื่น ปวดร้าว อ่างว้าง และสูญเสียคายนเพราะเคียดแค้นงานกัน ยังไม่ทันได้เซซมก็ต้องพลัดพรากจากไป ย่อมทำให้ธเนาเกิดความรู้สึกอาลัยอาวรณ์เสียดายความรักมาก

โอว่าอนิจจาเจ้าดวงจิต	รักเท่าดวงชีวิตของพี่
อยู่หัดหัดหรือมาพลัดไปดังนี้	สุดที่จะทนทนแล้ว
แค้นใจไพร่มาปองร้าย	มาดหมายขวงชิงเอาดวงแก้ว
คือใครยังไม่รู้วิแวว	มาอดแก้วแก้วจะคูดี
หรือเจ้าตระหนกตกใจ	แล่นไปในป่าปะเสื่อหนี
ฟาดฟันก็คิกอินทรีย์	ก็คงมีซากร่างให้เห็นรอย
เจ้ามาหายไปไม่ได้เคา	สุดที่จะเฝ้าคิดคอย
ครวญครำน้ำตาหยาดย่อย	สลดยอมย่อยไปไม่สมประดี
.....	.....
ครั้นถึงบ้านพลันมีทันชา	เห็นอยู่พร้อมหน้าล้วนผู้ใหญ่
สมหวังวางวิ่งเข้าไป	ชนหน้าร้องไห้ไม่สมประดี
.....	.....
เมื่อนั้น	ธเนาเศร้าสร้อยเป็นนักหนา
จึงแกลงแจจจริงทุกสิ่งมา	แล้วว่าโศก่าอาลัย
เมื่อนั้น	บรรดาพวกเงาะผู้ใหญ่
ไต่ฟังก็ตระหนกตกใจ	ชักใช้พูดจาหาเหตุการณ ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78-81.

จะเห็นได้ว่า ความเศร้าและความวุ่นวายที่เกิดจากถูกลักพาตัวเจ้าสาว มีโทษจะตกใจและเสียใจเฉพาะสามีเท่านั้น พวกเงาะผู้ใหญ่ก็พลอยตกใจและเสียใจไปด้วย

2.2.4 หน้าที่ของสามีทอกรรยา

การคำรังชีวิต โจเซฟิน แคม (Josephine Kamm) ได้กล่าวถึง สังคมนิกริโตหรือเงาะว่า

ในสังคมของเงาะจะยกย่องให้ผู้ชายเป็นผู้นำและถือว่า สามีเป็นศูนย์กลางที่จะให้ความคุ้มครองลูกเมีย ฉะนั้น หน้าที่ของสามีจะคองหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัว ส่วนมาก จะตองล่าสัตว์ในป่าซึ่งต้องใช้อาวุธพวกลูกดอก¹

จอห์น เอช แบรินค์ กล่าววว่า

สัตว์ที่ฝ่ายสามีออกไปล่า มีสัตว์เล็ก ๆ เช่น ค่างเป็นต้น นกและปลา และในขณะที่สามีออกไปล่าสัตว์นั้น เด็กและผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยาจะเข้าป่าหาผลไม้ หน่อไม้ หรือพืชประเภทหัว เช่น มัน เผือก โดยใช้ของแหลมคมขุดขึ้นมา ส่วนผลไม้ก็ใช้ตะขอกระตุกลงมา²

คำกล่าวของโจเซฟิน แคม และจอห์น เอช แบรินค์ มีความสอดคล้องกับสังคมเงาะในพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่าของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า สามีเป็นฝ่ายหาอาหารมาเลี้ยงภรรยา และจากการค้นคว้าข้อมูลสนามก็พบว่าสามีเป็นฝ่ายหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัว เช่นเดียวกับคำกล่าวข้างต้น

¹ Josephine Kamm, Malaya and Singapore, Longmans, 1963, pp. 23-27.

² John H. Brandt, The Negrito of Peninsular Thailand, p. 139.

2.3 ประเพณีความสัมพันธ์

2.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก

ในชีวิตความเป็นอยู่จริง ๆ ของมนุษย์ สายสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นแยกกันไม่ออกก็คือ สายสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ที่มีต่อลูก ความสัมพันธ์กันนี้จึงมีบทบาทครอบคลุมไปทั่วทุกสังคม สังคมของเงาะก็เช่นกัน ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกก็คือ มีความรัก ความผูกพัน ความห่วงใยในลูกของตน ถ้าพิจารณาความรู้สึกของพ่อแม่ชาวเงาะที่มีต่อลูกแล้ว สามารถแบ่งแยกได้ดังนี้

ก. ด้านความรัก พ่อแม่มีความรักและหวังดีจะให้ลูกมีความสุข โดยเฉพาะชีวิตการแต่งงาน พ่อแม่จะเลือกคนดี ๆ ให้แก่ลูกสาว ซึ่งในพระราชนิพนธ์กล่าวถึงความรักของพ่อแม่ไว้ว่า

"จึงปล่อยให้ย่ำวิตกเลยลูกแก้ว   เจ้าไปแล้วพอจะตามทรมองสวน
 แม่นเขามิรักใคร่ไปรบกวาน   พอจะควานชิงรับเจ้ากลับมา"¹

ข้อความตอนนี้นับบอกได้เป็นอย่างดีว่า พ่อแม่ปรารถนาจะให้ลูกพบแต่ความสุข ถ้าหากว่าลูกไปอยู่กับคนอื่นแล้วไม่มีความสุขพ่อแม่ก็ยินดีจะรับกลับมาเลี้ยงตั้งเดิม

ข. การปล่อยขวัญ ความเมตตาและความปรานีย่อมมีอยู่ในหัวใจของผู้เป็นพ่อแม่เสมอ ดังเช่นเมื่อชนเณรสูญเสียลำหับไปก็มีแต่ความโศกเศร้า สิ่งเดียวที่พ่อแม่ให้ได้ก็คือ การปล่อยขวัญตามไถ่เรื่องราว เพื่อแก้ไขเหตุร้ายให้กลายเป็นดี เช่น

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเดิม, หน้า 72.

เมื่อนั้น
เห็นฮเนาเข้ามาโคก
จึงว่าอย่าร้องไห้
มีเหตุเภทผลกลใด

เงาะตองยิบเงาะขอยานพ่อแม่ที่
ต่างมีความตระหนกตกใจ
ลูกรักจงแจ้งแถลงไข
จงเล่าไปให้แจ้งกิจจา¹

ค. การให้อภัย ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะได้รับความกระทบกระเทือนใจ เพราะการกระทำของลูกก็ตาม แต่พ่อแม่ยอมเข้าใจลูกเสมอ เช่นฮเนาเสียใจที่ซมพลา ลักพาล่าหับหนีไป จนขาดสติหุบตีพ่อแม่ แต่แทนที่พ่อแม่จะโกรธเกรี้ยวกลับให้อภัยในความ ผิดพลาดของลูก จะเห็นได้จากความรู้สึกของเงาะขอยานที่มีต่อฮเนา

ลูกเอ๋ยลูกแก้ว
จึงมาคาทอ
คับเคียดเงือกต
แย่งยื้อถือไม้

ลืมบิดาแล้วที่เคียวหน่อ
ตีพ่อทำไม
สะกอดสะกอดใจ
เห็นไม่เป็นการ²

หรือ ตอนฮเนา ซมพลาและล่าหับตาย ในครั้งแรกพ่อแม่ของคนที่ง สามก็โกรธ ต่างประนามซมพลาว่าเป็นคนคด ล่าหับเป็นหญิงชั่วและฮเนาที่เมามัวอยู่กับ ความรักจนไม่คิดหน้าคิดหลัง แต่เมื่อได้ฟังเหตุผลจากเงาะขอยานแล้วก็กลับใจให้อภัยกับลูก ทั้งสาม ซึ่งในพระราชนิพนธ์กล่าวไว้ว่า

เมื่อนั้น สามบิดาเห็นจริงทุกสิ่งสรรพ
ถอยทีหายเหือกเคียดคาลกัน สามแม่จายัลย์บนภิปราย³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

ภรรยาเป็นฝ่ายตาม แต่ว่ามีลักษณะไปในทางให้เกียรติและถนอมน้ำใจกัน ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาในสังคมของเงาะจึงราบรื่นทำให้เป็นสุข เพราะสามีไม่คิดนอกใจภรรยา และภรรยาก็ไม่คิดนอกใจสามี ด้วยความจริงใจที่มีต่อกันทำให้คู่สามีภรรยาเป็นแบบตัวเคี้ยวเมียบเคี้ยว

ข. การให้เกียรติ ในด้านความคิดริเริ่มกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้น ฝ่ายชายเป็นฝ่ายคิดขึ้น และฝ่ายหญิงเป็นผู้ทำตาม ลักษณะนี้เห็นได้จากพระราชนิพนธ์ที่ว่า

เมื่อนั้น	ทองยิบผู้ใหญ่ใจกล้า
เห็นชายมั่งคั่งจรจวนเวลา	จึงเรียกภรรยา มาสั่งพลัน
เร่งให้ไปแต่งตัวลำหับ	ให้งามสรรพเหมือนอย่างนางสวรรค์
พวกพ้องพี่น้องมาพร้อมกัน	จะได้ไปให้ทันฤกษ์พา
.....	.....
(เมื่อนั้น	นางสอยเงาะ ยิ้มแย้มแจ่มใส
เรียกบุตรมาที่ทับใน	แต่งให้วิไลลอลอตา) ¹

ค. การทำงาน เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเงาะอย่างถี่ถ้วนก็ได้ทราบว่า ความรู้สึกนึกคิดของสามีและภรรยา นั้นจะมีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่นในผลงานว่าไม่ว่าจะเป็นสามีหรือภรรยากระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม ย่อมสำเร็จตามความมุ่งหมาย เช่น แต่เดิมสามีมีหน้าที่สร้างที่พักหาไม้ค้ำแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องช่วยหาใบไม้กิ่งไม้มาช่วยสร้างหลังคาด้วย แต่ภายหลังเมื่อเงาะได้เข้าไปในหมู่บ้านบ่อย ๆ ได้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ของคู่สามีภรรยาทั้งที่เป็นชนชาติไทยและชนชาติมลายู คือ ฝ่ายชายเป็นผู้ออกทำงานนอกบ้านหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัว ตกแต่งซ่อมแซมบ้านเอง ส่วนฝ่ายหญิงจะอยู่บ้านเลี้ยงลูก ทำอาหารเท่านั้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59-60.

ดังนั้นสภาพการทำงานในสังคมเงาะปัจจุบันนี้จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหันมาใช้ลักษณะคู่อภิการแบบชนชาติไทยและชนชาติมลายู ถ้ามาเทียบลักษณะความเป็นอยู่ที่เหมือนเช่นไทยสมัยก่อน ๆ นั้นเอง เพราะลักษณะของคนไทยปัจจุบันนี้ผู้หญิงออกทำงานนอกบ้านแล้ว ซึ่งก็นับได้ว่าประเพณีความสัมพันธ์ของสามีที่มีต่อภรรยาในสังคมเงาะมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นเรื่อย ๆ นับว่าเงาะมีความเป็นอยู่ที่วิวัฒนาการมากขึ้น

ง. ด้านความสัมพันธ์ทางเพศ ลักษณะที่เด่นและแปลกของสังคมเงาะก็คือ บทรักหรือการรวมประเวณีกันของคู่อภิการเงาะจะไม่กระทำกันในบ้าน แต่จะชวนกันออกไป "ซุกมัน"¹ กันในป่าและไม่มีกำหนดเวลาว่าจะเป็นกลางวันหรือกลางคืน ความพอใจของพวกเขาเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ลักษณะความสัมพันธ์ของคู่อภิการเช่นนี้ในบทพระราชนิพนธ์ก็กล่าวถึง คือ ตอนทาวางของชวณางถึงไปแสดงบทรักในป่านั่นเอง

ความสัมพันธ์ของคู่อภิการในลักษณะทั่ว ๆ ไปแล้ว ออกมาในรูปของความรัก ความห่วงใย การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ฉะนั้นการขัดแย้งอย่างรุนแรงและการทะเลาะวิวาทกันจึงไม่มี จึงนับได้ว่าคุณธรรมด้านจิตใจของชาวเงาะทุกคนสูงส่งที่เคียว

2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับลูกบ้าน

เนื่องจากว่าสังคมของเงาะอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีผู้ใหญ่บ้านปกครองเพียงคนเดียว ผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีอายุมากที่สุดและเป็นคนที่พวกเขาจะเลือกตั้งขึ้นมาสภาพการปกครองในสังคมเงาะถ้าพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วก็เหมือนระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง เพราะมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ถ้าลูกบ้านคนใดทำผิด ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่เรียกมาไต่สวน เมื่อทำผิดจริงก็สามารถลงโทษหรือตักเตือนได้ ส่วนหน้าที่การงานนั้น ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้แบ่งแยกงานให้ลูกบ้านรับหน้าที่ไป เมื่อมีงานสำคัญทุกคนต้องช่วยกันทำและเกี่ยงกันไม่ได้ แต่เท่าที่สังเกตเห็นนั้นงานหนัก ๆ ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้รับทำเสียเอง ฉะนั้น

¹ซุกมัน เป็นสำนวนภาษาที่เงาะใช้ หมายถึงการรวมประเวณี

ผู้ปกครองของเงาะจะต้องเป็นผู้ที่บรรดาเงาะในกลุ่มนั้นนับถือเชื่อฟังมากที่สุด หน้าที่
ของผู้ปกครองที่มีต่อลูกบ้านมีดังต่อไปนี้

1. เป็นประธานในการแต่งงาน

เมื่อหนุ่มสาวคู่ใดเกิดรักใคร่ชอบพอกัน และพ่อแม่จัดพิธีแต่งงานให้
ก็ต้องเชิญผู้ใหญ่บ้านไปร่วมเป็นประธานในพิธีด้วย ซึ่งในพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่าได้
กล่าวถึงความสำคัญของเงาะผู้ใหญ่บ้านไว้ดังนี้

"ให้ไปบอกเข่าญาติผู้ใหญ่ อยู่ในพวกเงาะทั้งหมู่บ้าน"¹

2. เป็นผู้ไต่สวนคดี ในบทละครเรื่องเงาะป่า ได้กล่าวถึงการตาย

ของฮเนา ชมพลาและลำหับว่าเป็นที่เศร้าสลดใจของทุกคน ฉะนั้นหน้าที่การไต่สวนคดี
จึงเป็นหน้าที่ของเงาะญาติผู้ใหญ่บ้าน ต้องไต่สวนเรื่องราวเพื่อให้ได้ความจริงว่าเป็น
เพราะอะไร ดังตัวอย่าง

พากันมาหามาหลาย
ทองยิบฮอยเงาะทั้งสองคน
อีกทั้งเข่าซารุณผู้เสียงแห่ง
จะใครรู้เรื่องราวชาวสำคัญ
ครั้นถึงจึงชวนกันเข้าไป
ถามข่าวเรื่องราวเหตุการณ์

มีนายญาติเงาะนั้นเป็นต้น
คั่นคั่นเดินป่ามางกัน
แจ้งว่าชมพลาพลอยอาศัย
ก็พากันมายังบ้านขอปลาน
นั่งแน่นอยู่ในลานบ้าน
ตามซึ่งบันดาลเกิดมี²

3. เป็นหัวหน้าในการย้ายที่อยู่ ตามปกติของสังคมเงาะเมื่อมีการตาย
เกิดขึ้นก็จะย้ายที่อยู่ทันที เพราะกลัวว่าวิญญาณจะมาหลอกหลอน ในกรณีเช่นนี้เงาะญาติ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 115-116.

ผู้ใหญ่บ้านก็มีหน้าที่จัดหาที่อยู่ใหม่ ซึ่งเงาะญามกล่าวว่า

"โอ้พวกเราเหล่าเงาะล้วนเคราะห์ร้าย จะต้องย้ายที่หาที่ป่าเปลี่ยว
เพราะคนร้ายเช่นนี้ไม่ดีเจียว ญาจะเที่ยวเร่ร่อนควรวอนปรน"¹

หน้าที่ของผู้ปกครองตอลูกบ้านจะมีความสัมพันธ์กันโดยเคารพสิทธิ
ซึ่งกันและกัน จึงจัดได้ว่าสังคมของเงาะมีนโยบายในการรวมกำลังอย่างเหนียวแน่น
ถึงแม้ว่าจะไม่มีสัญลักษณ์การแสดงความเคารพด้วยการไหว้แบบไทยให้เห็น แต่การ
เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ของเขาก็ก็นำมาแสดงออกมาในรูปของการกระทำ

ประเพณีความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในบทละคร เรื่องเงาะป่าข้างต้นนี้
ผู้วิจัยพบว่าสภาพเป็นจริงแล้วยังคงเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง สังคมของเงาะยังคง
อ่อนน้อมไปด้วยความรัก

- ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก
- ความรักของสามีที่มีต่อภรรยา และภรรยาให้เกียรติสามี
- และความรักของผู้ปกครองที่มีต่อลูกบ้านเสมอกันทุกคน

ด้วยเหตุนี้เองสังคมของเงาะจึงมีแต่ความอ่อนน้อมเป็นสุขใจอันก่อให้เกิด
เกิดสายสัมพันธ์ในระบบครอบครัวที่เหนียวแน่นแยกกันไม่ออก

2.4 การศึกษาอบรม

ความหมายของการศึกษา

เอกวิทย์ ณ ถลาง อธิบายว่า

การศึกษา คือการสร้างสรรค์และถ่ายทอดความรู้ ประสบ-
การณ์ของมนุษย์เพื่อการแก้ปัญหา และยังให้เกิดความเจริญ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

การศึกษามีความจำเป็นต่อเนื่องและต้องการแก้ไขระบบ การอยู่เสมอ การศึกษามีความหมายกว้างไกล และลึก กว่าการเรียนหนังสือและการไปโรงเรียน การศึกษาก่อให้เกิดความเจริญทางพุทธิปัญญา จิตใจ สังคมและพลานามัย การศึกษาคำเป็นอยู่เป็นลำดับขั้นในสถานที่ศึกษา การศึกษามีวิชาการเรียนรู้เพื่อหาวิชา แต่เป็นการเรียนให้เกิดความคิด การศึกษาเป็นแนวโน้มน้าวทำให้บุคคลเกิดความประจักษ์ใจ และพัฒนาความสามารถของตนให้รูวาทนทำอะไรไ้มากกว่าการฝึกอาชีพเฉพาะอย่าง¹

ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับคำอธิบายของเอกวิทย์ ณ ถลาง ในข้างต้น เพราะว่าการศึกษาจำเป็นสำหรับทุกคนและมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงจำเป็นต้องศึกษาสิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมเอาไว้ สังคมเงาะไม่มีสถาบันการศึกษาแต่อาศัยจากการคิด พิจารณาสังรอบตัวและพยายามทำความเข้าใจเพื่อความอยู่รอดกับสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ วิธีการศึกษาจึงออกมาในลักษณะต่าง ๆ กันคือ

1. การอบรมสั่งสอนในครอบครัว เกิดจากพ่อแม่เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอน ให้ประพฤติปฏิบัติตาม เช่น ยอปานอบรมสั่งสอนให้ลูก (ฮเนา) ประพฤติตนเยี่ยงเสื่อ ในข้อที่ว่าให้รักลูกรักเมีย มาเนาะสอนให้ประพฤตเยี่ยงนกที่ล่าอาหารมาเลี้ยง ลูกเลี้ยงเมียเพื่อความอยู่รอดของชีวิต การอบรมสั่งสอนของบิคารมารคาจะสั่งสอนใน ตอนสำคัญของชีวิต คือ ตอนแต่งงานเป็นตอนที่ฮเนากับล่าหับต้องไปเริ่มต้นครอบครัวใหม่ ไม่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่อีกต่อไป จึงมีการอบรมสั่งสอนเพื่อจะให้ฮเนาเป็นหัวหน้า ครอบครัวที่มีความสามารถช่วยให้ครอบครัวดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างราบรื่นเป็นสุข
2. การอบรมสั่งสอนจากผู้อาวุโส ตามปกติชาวเงาะมีน้ันสมองที่จำแม่นมาก

¹เอกวิทย์ ณ ถลาง, "เพื่อความเข้าใจสาระและธรรมชาติของการศึกษา," วรรณไวทยากร (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2512), หน้า 4.

ค่อนข้างฉลาด ฉะนั้นการที่มีผู้หนึ่งผู้ใดให้การอบรมสั่งสอน ผู้ที่ได้รับการอบรมจะจำไปปฏิบัติต่อ เช่นไม่ไต่กับคางขอเรียนวิชาเป่าลูกคอกจากชมพูลาให้ออกจากสายแดงไปถูกสัตว์อย่างแม่นยำ ซึ่งชมพูลากรียินดีสอนให้โดยไม่ปิดบัง และไม่ไต่กับคางก็ตั้งใจเรียนจนกระทั่งเป่าได้ ซึ่งเห็นได้ชัดดังนี้

เมื่อนั้น

มาเคารพต้อนรับจับพา
แล้วจับนกปลามาเผา
เชิญมิงกินเล่นก็เป็นไร
ตัวกูทั้งสองเกษมसानต์
จะขอเรียนวิชาให้กล้าดี

เมื่อนั้น

ขึ้นชมสมถวิลจินดา
กูขอบใจที่มิงให้อาหารนี้
วิทยาอาคมใดใด
ว่าพลางทางแก¹ตอกนก¹ออก
เปิด²ขณ²ไว้²ดู²เห็น²บิล⁴ลูก⁴กำ⁴สัง
อัน³บิล³นี้³ทำ³ย³าง³อิ³โป³ะ
เป็น⁵ยา⁵พิษ⁵โล⁵หิต⁵สุ⁵ษ⁵าน⁵ไป

สองเงาะยินดีเป็นนักหนา

ไปนั่งรุมพดูกษาหันโค
สุกแล้วก็เอามาส่งให้
พวกกูหาได้ไว้มากมี
ซึ่งมิงมาพบพานกูที่นี่
เหมือนมิงเช่นนี้ให้เมตตา
คอดชมพูลาทั้งทั้งสองว่า
จึงมีวาจาตอบไป
ใจดีหาใครไม่เหมือนได้
จะสอนให้สมคิดไม่ปิดบัง
เอากระบอกรม³นี้³นั้น³มา³กั³ง
แล้วก็นั่งชี้แจงให้แจ้งใจ
แมนเป่าโผจะถูกเนื้อที่ตรงไหน
ไม่มีใครรอดพ้นสักคนเลย

-
- ¹ตอกนก แปลว่า สายแดงลูกคอก
²มันนี่ แปลว่า กระบอกลูกคอก
³ขอนเล็ก แปลว่า กระบอกรรจุลูกคอก
⁴บิลดา แปลว่า ลูกคอก
⁵ยางอิโปะ แปลว่า ยางนอง มีพิษร้ายกาจมาก

ชั้นนกใหญ่ใช้ดินไม่ยุดอก
ถึงกา¹กับตา²โกะ^๓ก็เคย

เมื่อนั้น

ตั้งใจพากเพียรเรียนตำรา
เป่าใบไม้ไผ่ ๆ ที่นั่งพัก
ชมพลาสอนสั่งให้ตั้งตน

จะบอกวิธีให้หนึ่งเหว
ถูกไม่เก่งล้มพับกับชีวา

สองเงาะนั่งนั่งฟังว่า

หยิบปิลามาลองทั้งสองคน
ไม่ชำนาญเป่าได้ไม่ฉงน
เล็งเป่าดับสนจนชำนาญ³

การสอนของชมพลาใช้วิธีสอนแบบ "เรียนโดยการปฏิบัติ" คือใช้ของจริงสอนและลองปฏิบัติทำจริง ๆ ทำให้การสอนสำเร็จได้โดยง่าย แม้แต่ตัวอย่างที่ทดลองกับเสื่อ เป็นการพิสูจน์ให้ลูกศิษย์ทั้งสองคือไม่ไผ่กับคนนั่งเห็นว่าวิชาที่ชมพลาสอนนั้นสามารถไขป้องกันตัวได้ โดยเฉพาะเสื่อซึ่งชาวเงาะทุกคนกลัว แต่ชมพลา^๓ก็แสดงให้เห็นว่า "เสื่อ" ก็ยังพ่ายแพ้ลูกดอกอามยาพิษของเขา

เมื่อนั้น

ขอจงแอมซุ่มพุ่มไม้^๔
ว่าพลางทางของเขาเข้าไป
จับกลองบรรจูลูกปิลา

.....

ชมพลาห้ามว่าอย่าอึ้งมี

งูมิให้เสื่อมาปีทา
แอมโคนไม้ใหญ่ป้องกัน
แล้วชีวาเล็งเหมาะเป่าเผละไป^๔

.....

¹กา^๑กับ แปลว่า หมี่

²ตา^๒โกะ แปลว่า เสื่อ

³พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเดิม, หน้า 27-28.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

บิลาลอยลิ่วปชิวมา
 ทะลิ่งโลกโคกขึ้นบัคใจ
 สองเท้าขี้ตาจนหน้าฉีก
 ทองไหลอวยลุ่มชมชาน
 บัคใจก็ถึงชมพลา
 วางรอบไม้ใหญ่ไล่สัตว์

ทองตาเสือร้ายร้องบีบใหญ่
 ฟัวคล้มไกลเหยียบคราน
 ชมพลาซ้ำอีกควยอาจหาญ
 แล้วยร้องบีบแผนทะยานคังลมพืด
 โถมดาเข้าไปตะกายกัก
 เจริญฉวัดเจริญหันกันไปมา

เมื่อนั้น
 เวียนไม้ใหญ่จอมองตา
 โยนขึ้นหลังพสนเกาะมันไว้
 เสือกระโดดโลดไปไกลพอ
 พิษอิโปะแล่นไปในโลหิต
 เจ็บเหลือทนจนร้องกองป่าช้า

ชมพลาห่วงไวใจกล้า
 เห็นได้ท่าโคครัดกระหวัดคอ
 เสือสลัดเท้าโตไม่ย่นย่อ
 กลอกกลอหลังเท้าไรก็ไม่ย่นสลัด
 หัวขวิดขึ้นไม้โครดนัค
 ทะลิ่งโลกหน้าสะบัดลุ่มบรล้วย¹

วิธีสอนของชมพลาเป็นวิชาสอนที่ไขตัวเองเข้าไปพิสูจน์อย่างกล้าหาญมาก ซึ่งเป็นการสอนที่เลียดต่ออันตราย การศึกษาที่ไม่ใช่ และคนึงได้รับจึงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้นจริง ๆ

3. การศึกษาจากพิธี ในสังคมเงาะเชื่อว่าสัตว์ร้ายใหญ่ ๆ จะต้องมีการไหว้ ความแรงมาก ซึ่งเขาเรียกว่า "บาคี" เมื่อสัตว์ใหญ่ตายจะต้องมีหมอสวดมนต์ที่จะเรียก จะถอนขี้ไล่² ชมพลาได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการถอนปรางความ (บาคี) ไว้ เมื่อชมพลาฆ่าเสือตายจึงได้กระทำพิธีถอนปรางความออกจากเสือร้าย

ครันเสร์จสังหารพยัคฆา
 ถอนปรางความพสนหันโค

ชมพลาหาไวใจไม่
 มิให้บาคีมีพิษ³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

ขณะที่ผมพลาดกระทำพิธีถอนปรางความอยู่ ไม่ได้กับคนงัดได้เห็นการกระทำนั้น ซึ่งก็เป็นที่น่าอนว่าไม่ได้กับคนงัดต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการถอนปรางความ เอาไว้วัย การถอนปรางความสัตว์เครัจฉานเขาจะถอนตั้งแต่ทางไปทางศีรษะ ถ้าเป็น มนุษย์ตั้งแต่นิ้วหัวแม่มือขึ้นไปหาปาก เพราะฉะนั้น ถ้าหมอจะถอนปรางความก็ต้องเอา มือจุกที่จุกเท้าสัตว์ แล้วเรียกให้ขึ้นมาตามนิ้วเท้า ปล่อยให้เดินออกเสียทางปากหมอ เช่น การทำพิธีกรรมในพิธีแต่งงานของฮเนาด้วยลำดับ หมอชอมลุกก็ได้แสดงพิธีการถอน ปรางความออกจากควายเผือก ดังนี้

เมื่อวัน	ชอมลุกผู้เฒ่าคนชยัน
จึงเริ่มทำพิธีพิธีกรรม	กระบือเผือกผูกมันกับกอไม้
จับหอกประการพอลาแลม	เคินกัมภาวนาเข้ามาใกล้
ยื่นนิ้วเท้าจุกจุกไว้	บริกรรมขับไล่ปรางความ ¹

การกระทำพิธีทางศาสนาของเงาะจึงเป็นการศึกษาอบรมค่านหนึ่งที่สูงคมของ เงาะถ่ายทอดให้เงาะโดยไม่รู้ตัว และทุกคนก็ถือปฏิบัติเหมือนกับเป็นศาสนาของเขา

4. การศึกษาอบรมในค่านกฎข้อห้าม ในสังคมทุกสังคมจะมีกฎข้อห้ามปฏิบัติใน บางอย่าง เช่นสังคมเงาะ ก็มีกฎหมายห้ามค้ำพ่อแม่ เพราะถือว่าพ่อแม่เป็นที่เคารพนับถือ จะกล่าวล่วงเกินไม่ได้ ซึ่งเห็นได้จากบทละครเรื่องเงาะป่า (หน้า 82-86) ตอนฮเนา เสียใจที่ถูกชมพวล่าสัตว์ล่าหมีหนี จนกระทั่งเสียสาค่าพ่อตีแม่ อันเป็นการปฏิบัติที่ผิด- ธรรมดา ทำให้เขาชอมลุกหมอบศีรษะว่าถูก "เขม้งงัก"² จะต้องบักพิษออก จนกระทั่งฮเนา รู้สึกตัวจึงได้ไหวพ่อแม่เพื่อขอขมาลาโทษที่ตนได้กล่าวล่วงเกินพ่อแม่เอาไว้ การกระทำ ของฮเนาที่คลุ้มคลั่งเป็นอีกแบบหนึ่ง และระหว่างที่รู้สึกตัวเป็นอีกแบบหนึ่ง จากโมโหคำพ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

² เขม้งงัก เป็นพรายหรือผีจำพวกหนึ่ง

ไล่ตีพ่อแม่เป็นเคาะพนบนอบ ซึ่งเป็นการแสดงออกให้เห็นว่าในสังคมเงาะมีการอบรมสั่งสอนให้รู้ถึงกฎข้อห้ามข้อนี้

เมื่อพิจารณาสังคมของเงาะเกี่ยวกับการศึกษาแล้ว ก็สรุปได้ว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีสถาบันมั่นคงอย่างสังคมเมือง แต่มีครู อุบการณ และสถานที่ซึ่งเกิดจากสิ่งแวดล้อมของเขาเอง การศึกษาของเขาเป็นกระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้จากสมาชิกคนหนึ่งของสังคมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกอื่น ๆ ของสังคม ซึ่งมีบทบาทเสมือนเป็นนักเรียน หรือกล่าวได้ว่ากระบวนการศึกษาของสังคมเงาะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากความเชื่อ ศรัทธาของเขาเองที่ใครจะเรียนรู้ โดยไม่มีผู้ใดบังคับ และผู้ถ่ายทอดก็ยินดีถ่ายทอดด้วยความเต็มใจ วิธีการถ่ายทอดความรู้ของเขาก็มีการแสดงและยกตัวอย่างให้เห็นจริงน่าตื่นตะลึงใจ สิ่งที่เขาจาเปรียบเทียบกับวิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่เขารู้จัก เป็นการบรรยายสิ่งที่ง่าย ๆ ไปยาก จึงนับได้ว่าสังคมเงาะมีการศึกษาที่จัดได้ว่าเป็น "มรดกทางวัฒนธรรม" ของเขาอย่างเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

2.5 การพักผ่อนอารมณ์

สถานที่พักผ่อนในยามว่าง ก็คือบริเวณป่าใกล้ ๆ กับที่อยู่อาศัย เกมกีฬาที่สังคมเงาะนิยมในยามว่างก็คือ การยิงสัตว์ เช่น พวคนก กระรอก ลิง ซึ่งเป็นเกมกีฬาอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวเงาะรู้สึกสบายอารมณ์ ตัวอย่างเช่น "คนึงมีเพื่อนชื่อไม้ไผ่ คนึงอยู่คนเดียว จึงรู้สึกเหงาจึงชวนไม้ไผ่ออกยิงนกเล่น

คนึง :	วันหนึ่ง	ให้คิดว่าพึ่งถึงสหาย
	เจ็บป่วยเป็นไร ไม่สบาย	จึงมิได้พบหลายวันมา
	จากจะไปคูให้ถึงทับ	ที่อยู่ใกล้กันกับปากคูหา
	ชวนมันคันคักขนาวา	เที่ยวเป่าปากหาให้สำราญ ¹

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, บทละครเรื่องเงาะป่า, หน้า 21.

ความคิดของคนซึ่งชอบสนุกกับการเที่ยวป่า ینگนก แต่คนังยังเป็นเด็ก อาวูซที่
ใช้คือหลอกไม้ไผ่กับก้อนหิน ส่วนไม้ไผ่ใช้ถล่องเป่าลูกดอก ตามภาษาเงาะเรียกว่า
" บอเลา" ینگด้วยก้อนหิน จึงไม่สามารถینگนกตัวใหญ่ ๆ ได้

ที่พักผ่อนอารมณ์อีกแห่งหนึ่งก็คือ "ลำธาร" คนังกับไม้ไผ่ลงเล่นน้ำอย่างสนุก
สนาน จับปลา จับปู ค่ายมือเปล่า¹ ซึ่งแสดงว่า ปลา ปู ต้องชุกชุมจนเด็กทั้งสอง
สามารถจับมือเปล่าได้ สิ่งที่ทำให้คนังกับไม้ไผ่บันเทิงใจมากก็คือ ลิง ซึ่งวิ่งไล่จับไปมา
อยู่บนต้นไม้

แม้แต่เนามีรักสนุกเพราะรักลำหับ มีความกตัญญูใจทรนใจ ก็หาทางพักผ่อน
ใจโดยการเที่ยวป่าเพื่อให้จิตใจเบิกบาน

โจเซฟิน แคม (Josephine Kamm) กล่าวว่า พวกนิกริโต ผู้ชายชอบเที่ยวป่า
ยิงกระรอกกับสิ่งคล้ายลูกศรและคันธนู (คงหมายถึงถล่องกับลูกดอก) ซึ่งพวกนี้ยังรู้จักใช้ไม้
ซางยาว ๆ² ทำเป็นถล่องเป่าลูกดอกสำหรับยิงอีกด้วย³ จึงสรุปได้ว่า การพักผ่อนของ
ผู้ชายนิยมเข้าป่ายิงสัตว์ เพราะนอกจากจะเป็นการพักผ่อนสนุกสนานแล้ว ยังนำไปใช้เป็น
อาหารได้อีกด้วย

ฝ่ายเงาะผู้หญิง (ลำหับ) การพักผ่อนเป็นไปอย่างเรื่อย ๆ ไม่โลดโผนโจน
ทะยานอย่างเงาะผู้ชาย แต่ชอบดอกไม้ ดอกไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติยอมทำให้เกิด
อารมณ์เบิกบานได้ ซึ่งเห็นได้จากความในใจของลำหับที่พบกับดอกไม้ป่า

ยามเช้า
สูบกปามาชมชมดอกไม้
ล้วนอารีมิให้เรา มา เกอ

อรุเรารื่นแรมแจ่มใส
ข้าชอบใจมาลีที่เบิกบาน
เผยแผ่ยอกสืบประทีนกลิ่นหอมหวาน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

² ฎาพระกอบที่ 19.

³ Josephine Kamm, Malaya and Singapore, Longman, p. 23.

สายหยुकคกขอยหอยพวงยาน
มะลิวัลย์พันกอพฤษจาก
รสคนขื่นเป็นคงอยาหลงเลย
โนนแน้อยสารก็ไม่มีใบ
แมลงลอมตอมวอนเสียงหวีวู

กลิ่นชามชานนาสาคอกนำเซย
เหมือนผ้าลาคขาวคออหนองเอย
กำลังแยกสืบเกสรลออนชู
เหมือนต้นไม้ทองตั้งอยู่ตั้งดู
ไม่มีผู้ช่วยสอยน้อยใจเอย

การชมดอกไม้ของดำหีบก็เข้าตำราที่ว่า ดอกไม้กับผู้หญิงเป็นของคู่กัน ความหอมหวานและความสวยหลากสีของดอกไม้จึงเป็นสถานที่พักผ่อนอารมณ์ของหญิงสาวในสังคมเงาะ

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า ผู้หญิงเงาะยังคงชอบดอกไม้ และหากดอกไม้ป่ามาพักพิงอยู่เสมอ แต่ตามปกติแล้วเงาะจะมีช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจมาก เพราะนิสัยประจำตัวโดยทั่ว ๆ ไปของเงาะแล้วไม่ค่อยขยัน หากมีอาหารบริบูรณ์หรือมีอาหารเพียงพอเงาะจะไม่ยอมออกไปหาอาหาร จะใช้เวลาเกือบทั้งหมดนอนพักผ่อนหรือจับกลุ่มคุยกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งหญิงและชายรอบ ๆ กองไฟซึ่งติดอยู่ตลอดเวลา แต่หากหาผู้ชายมีงานทำพวกผู้ชายจะไปทำงานกัน ปล่อยให้ผู้หญิงและเด็กนั่งคุยอยู่กับบ้าน ในช่วงเวลาของการทำงาน เงาะยังมีอารมณ์ครื้นเครงตลอดเวลา ถึงแม้ว่าหน้าตาจะแสดงเหมือนคนหมดอาลัยในชีวิตไม่ยิ้มแย้มแจ่มใสสัก แต่เงาะก็รู้จักการฉิวปากยิ้มเพลงเบา ๆ และรู้จักเอาใบไม้มาทำใบพัดริมฝีปากและเป่าเป็นเสียงคล้ายเสียงดนตรี ฟังแล้วหาทำนองที่แท้จริงไม่ได้ ซึ่งเป็นลักษณะการเป่าตามอารมณ์สนุกของคนเท่านั้น

ระบบครอบครัวในพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่า แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมของเงาะที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ท่ามกลางขุนเขาดำเนาไพร เงาะจะรวมกันอยู่เป็นกลุ่มภายในเครือญาติเดียวกัน ภายในกลุ่มมีหัวหน้าแต่ละหัวแยกเป็นครอบครัวเดี่ยว ประเพณีความสัมพันธ์มีความเคารพซึ่งกันและกันเหมือนหนึ่งญาติ สถาบันการศึกษายังไม่มี แค่อาศัยการเรียนรู้จากการสั่งสอนภายในครอบครัว จากผู้อาวุโส และประสบการณ์ หญิงสาวชายหนุ่มเงาะชอบพักผ่อนอารมณ์ตามโชคหินใกล้ธาราร เก็บดอกไม้ในป่าหรือผูกคูกุยสนทนากัน

ข้าง ๆ กองไฟ เพราะความเข้าใจกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันนี่เองจึงทำให้ครอบครัว
เงาะทุกรั่วเรือนอยู่อย่างมีความสุข

ในบทพระราชนิพนธ์ลักษณะสังคมของเงาะมีใจว่ามีแต่ค่านิยมครอบครัวเท่านั้น
แต่ยังมีเอกลักษณ์พิเศษอันเป็นมรดกถ่ายทอดเป็นประเพณีสืบกันมาให้เห็นถึงชนรุ่นหลัง นั้น
ก็คือวัฒนธรรมอันเป็นตราประจำสังคมของเขานั้นเอง ซึ่งจะกล่าวให้เห็นโดยละเอียดใน
บทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

